

προγόνους, τούς Ναπολιτάνους de Baldi και Tribaldi, και ένα Peplasso Caruso, barone di Terra Bassa! O tempora, o mores!

Τὸ 1511 οἱ πολλὰ ἀπὸ τῶν περιοίκων Ἀλβανῶν πάσχοντες Πάρριοι ἐζήτησαν τὴν ἀποστολὴν 25 Στρατιωτῶν ἀπὸ τῶν εἰς τὰς προσημειωθείσας δύο νήσους συγκεντρωθέντων.

Τὸ 1537 εἶνε ἔτος μεγάλης δοκιμασίας τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς ἐν Ἑλλάδι κυριαρχίας τῶν Ἑνετῶν. Ἀπειράριθμοι στρατοὶ ὑπὸ τὴν ὀδηγίαν αὐτοῦ τοῦ σουλτάνου Σουλεϊμάν και στόλος καταπληκτικὸς ὑπὸ τὸν ἄγριον και μεγαλεπήβολον Χαϊρεδὶν κατέκλυσαν τὴν Ἡπειρὸν και τὸ Ἴονιον πέλαγος. Ἀπὸ Σκύρου και Κρήτης μέχρι τῆς Καλαβρίας ἡ πύρξ και ἡ ἐρήμωσις ἐσημείου τὴν φοβερὰν διάβασιν τοῦ ἐκ Μυτιλήνης ἐξωμότου ναυάρχου τὸ Ναύπλιον και ἡ Μονεμβασία, αἱ δύο μόναι ἐν Πελοποννήσῳ κτήσεις τῆς Δημοκρατίας, ἔπεινον τὰ λείψια· ἡ Κέρκυρα μετεβλήθη εἰς σωρὸν ἐρείπιων και πτωμάτων· οἱ ἐν Ἡπειρῳ δύο χριστιανικοὶ προμαχῶνες, ἡ Πάργα και τὸ Βουθρωτόν, παρεδόθησαν. Δύο και μόνοι χριστιανικοὶ φανοὶ ἔλαμπον ἔτι ἐν μέσω τοῦ βαρβαρικοῦ σκότους, τὸ ὁποῖον περιέβαλλε τὴν ἐτοιμοθάνατον Ἑλλάδα, ἡ ἠρωϊκὴ Χειμάρρα και ἡ μεγαθύμος Μάνη· ἡ πρώτη, δημοκρατικὴ, στρατιωτικῶς διοργανισμένη, ἐπέξετεινετο μέχρι τοῦ λιμένος τῶν Ἀγίων Σαράντζ, και ἐθεωρεῖτο συνέχεια τῆς πολιτείας τοῦ Βουθρωτοῦ· ψιλῶ ὄνοματι ἀναγνωρίζοντα τὴν ἐπικυριαρχίαν τῶν Ἑνετῶν, τ' ἀποτελοῦντα τὴν Χειμάρραν χωρὶς ἐδιοικούντο ὑπὸ ἰθαγενῶν ὀπλαρχηγῶν και τῶν ἐν Βουθρωτῷ συγκεντρωθέντων πολυαριθμῶν Στρατιωτῶν¹⁾. Τιμαριωτικώτερον διοργανισμένη ἡ Μάνη, ἀπὸ τῆς φυγῆς τῶν Κλαδαίων ἐξηκολούθει τὸν ἀγῶνα πρὸς τοὺς περιοίκους Τούρκους, οἵτινες οὐδέποτε ἐπάτησαν τὸν ἱερόν Ταύγετον· πολλοὶ και ἐνταῦθα, Πελοποννήσιοι, Κύπριοι και Κρήτες Στρατιῶται καταφυγόντες, ἀπετέλεσαν τὴν ὑπὸ τῶν Ἑνετῶν λεγομένην *luogotenenza della Stratia di Maina* (στρατόπεδον τῶν ἐν Μάνη Στρατιωτῶν), τῆς ὁποίας ἀρχηγὸς μνημονεύεται ὁ Λάκων Θεόδωρος Λιβέρης ὁ ἐπονομαζόμενος Λαγός, ὁ ἐν ἔτει 1547 προσκληθεὶς ὑπὸ τῶν Κυθηρίων εἰς στρατιωτικὴν ὀργάνωσιν τῆς ὑπὸ τοῦ Χαϊρεδὶν ἐρημωθείσης νήσου των.

Ἐνῷ ὁ σουλτάνος Σουλεϊμάν, κατασκηνῶν ἐν Γουμενίστῃ ἐθεώρει τὴν δῆωσιν τῆς Κερκύρας και ἀνέμενε τὴν παράδοσιν αὐτῆς, οἱ ἐν τοῖς χωρίοις τῆς Χειμάρρας διεσπαρμένοι Στρατιῶται ἐν συμβουλίῳ ἀπεφάσισαν νὰ προσβάλωσι τὸ σουλτανικὸν στρατόπεδον διὰ νυκτοπολέμου· εἰς τὸν γεν-

ναῖον Δαμιανὸν ἔλαχεν ὁ ἐπικίνδυνος κληρὸς τῆς κατασκοπέυσεως τῶν θέσεων τοῦ ἐχθροῦ· «θεωρῶν τὸν θάνατον ὡς μηδέν, μάλιστα ἀπανταχοῦ ζητῶν τοῦτον, πρὸ μηδενὸς ἐμποδίου ὀπισθοχωρῶν, γνώστης ἀκριβέστατος ὄλων τῶν ἀτραπῶν και τῶν δασῶν, ὁ Δαμιανός», γράφει ὁ Βόζιος, εἰσέδυσσε τὴν νύκτα εἰς τὸ σουλτανικὸν στρατόπεδον· ἀλλ' ἐνῷ ἐπεθεώρει τὴν θέσιν τῆς σκηνῆς τοῦ σουλτάνου, κλάδος δένδρου θλασθεὶς ὑπὸ τοὺς πόδας του ἐπρόδωκεν αὐτόν· συλληθηθεὶς ὑπὸ τῶν φρουρούντων γιαντισάρων ἀπεβίωσεν ἐν βρασάνοις. Ὁ νυκτοπόλεμος ἀπέτυχε, και πολλὰ τῆς Χειμάρρας χωρὶα ἐκυλίσθησαν ἐν τῷ αἵματι· ἀλλὰ και ὁ σουλτάνος καταφοβηθεὶς διέλυσε τὴν πολιορκίαν τῆς Κερκύρας και ἀπήγαγε τὸν στρατὸν ἐκ τῆς Ἡπειροῦ. Οἱ χριστιανοὶ ἀνέπνευσαν, και οἱ Στρατιῶται μετ' οὐ πολὺ ἀνέκτησαν τὴν Πάργαν και τὸ Βουθρωτόν.

Τὸ 1540 φρουρεῖ ἐν Πάργῃ μετὰ εἴκοσι Στρατιωτῶν ὁ Ζακύνθιος Ἐκτωρ Μπούκας, πιθανῶς υἱὸς τοῦ προσημειωθέντος ὑπερασπιστοῦ τῆς νήσου κατὰ τοῦ βιζήρου Ἀχμέτ. Ἐκτοτε διαδοχικῶς Κερκυραῖοι, Ζακύνθιοι και Κεφαλλῆνες Στρατιῶται φρουροῦσιν ἐνταῦθα και διοργανίζουσι τοὺς περιφήμους τῆς Πάργας Στρατιώτας, οἵτινες μέχρι τῆς εἰς τοὺς Τούρκους πωλήσεως τῆς χώρας γενναίως προμαχοῦσιν ὑπὲρ πατρίδος και προστατεύουσι τοὺς περιοίκους ὁμοθετεῖα. Ἐκ τῆς γενεῆς τῶν Στρατιωτῶν τούτων κατάγεται και ὁ Τσοβάρης, ὁ πρῶτος ὑπὸ τῶν δημοτικῶν ἀσμάτων ὑμνούμενος ἀρματωλός. Οὗτος καταλαβὼν τὴν μεταξὺ τῶν ποταμῶν Λούρου και Μυροποτάμου χώραν, τὴν ὀνομαζομένην Λάκκων τοῦ Σουλίου, ἱδρυσσε τὸ πρῶτον χριστιανικὸν ἀρματωλικὸν ἐν Ἡπειρῳ. Ὁ Τσοβάρης πρῶτος ἐταπίνωσε τὴν ὄφρυν τῶν ἀγρίων τοῦ Μαργαριτίου ἀγάδων, οἵτινες πρότερον ἐξέτειναν μέχρι τῆς Πάργας τὰς ἐπιδρομὰς των και κατέστησαν φόρου ὑποτελῆ οὐ μόνον τὴν Λάκκων ἀλλὰ και τὴν περιοχὴν τοῦ Φαναρίου. Ὀλίγον πρὸ τοῦ 1572 ὁ γενναῖος ἀρματωλός ἔπесе θυμὸς τῆς δολοφονίας τῶν Μαργαριτιωτῶν, ὡς γράφει τὸ εἰς τὴν μνήμην αὐτοῦ ἔτι ἀδόμενον ἔσμα, ἐν ᾧ ζωηρῶς εἰκονίζεται ἡ μεγάλη αὐτοῦ ψυχὴ:

Βαρκοῦλα ἐκατέβαινε τοῦ Λούρου τὸ ποτάμι,
τὰ βέμματα βόδολαγαν και ἡ βαρκοῦλα τρέχει.
Κιταμεσῆς τοῦ ποταμοῦ ἔς τὸν Πόρο τοῦ Τσοβάρα
τὰ βέμματα βόδολαγαν, και ἡ βαρκοῦλα ἐστάθη,
γιατὶ δελεῖα τοῦ ποταμοῦ, ἔς ἕνα δοντρί μεγάλο,
ἕνα πουλί, μαῦρο πουλί, σὰν ἀπ' ἀνθρώπου στόμα
στριγκιὰν φωνὴν ἐξέβγαλε, κ' οἷλόγκοι ἀχολογοῦσαν.
— Καραβοκῦρη, σὰν θὰ ἔγῃς ἔς τὸ ποτάμι,
διαλάλησε ἔς τὴν Πρέβεζα, ἔς τὴν Βόνιτσα, ἔς τὸν Βάλτο,
νὰ μάθουν πῶς ἐσκότωσαν τὸν καπετὰν Τσοβάρη.
Πέραγε φῆς μετ' οὐδὲ παιδιὰ ἔς τὴν Ἄρτα νὰ πηγαίνῃ,
κ' ἔδῳ καρτέρι τῶκαμαν Τούρκοι Μαργαριτιώταις.
Εἴκοσι βόλια τῶρριζαν, τὰ τρία τὸν ἐπῆραν,
τῶνα τὸν πῆρε ἔς τὸ μερὶ, τ' ἄλλο ἔς τὸ δέξιο χέρι,
τὸ τρίτο τὸ πικρότερο τοῦ τρύπησε τὰ στήθια.
Ψῆλῃ φωνίτσαν ἔβγαλε, ψηλῇ φωνίτσαν βγάζει:

¹⁾ Ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐν τῇ περιοχῇ τοῦ Βουθρωτοῦ διεσπαρμένων Στρατιωτῶν ἦτο σημαντικὸς· τὸ 1571 μνημονεύονται ἑξακόσιοι ἰσπεῖς ἐντεῦθεν μεταχθέντες εἰς ὑπεράσπισιν τῆς Κερκύρας (Verdizzotti, III, σελ. 85).

